

خودارزیابی درس دهم «سبک شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی»

۱- دو مورد از ویژگی های زبانی شعر معاصر (تا انقلاب اسلامی) را بنویسید.

الف) زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک خراسانی نزدیک است.

ب) واژگان متناسب با دین، جبهه و جنگ، شهادت، ایثار و وطن دوستی در شعر و نثر این دوره بیشتر می شود.

پ) باستان گرایی و علاقه به واژه های کهن و آشنایی زدایی در زبان شعر این دوره دیده می شود.

۲- وضعیت حماسه و عرفان را در شعر دوره انقلاب بنویسید.

به دلیل ضرورت های سیاسی و اجتماعی (بروز انقلاب اسلامی و جنگ ایران و عراق) روح حماسه و عرفان در شعر این دوره بسیار آشکار است. در حماسه، به دلیل رخدادهای سیاسی آن دوره، بعد زمینی بر بعد اساطیری حماسه غلبه دارد و در عرفان نیز بعد آسمانی به دلیل رواج ارزشهای اسلامی و معنوی غلبه می کند. نتیجه تلفیق این دو بینش را در قالب جدیدی از شعر انقلاب به عنوان غزل حماسی (غزل - حماسه) می توان دید.

۳- از ویژگی های زبانی نثر معاصر (تا انقلاب اسلامی) دو مورد را بنویسید.

الف) زبان داستان ها، به ویژه در زمان جنگ، بیشتر عامیانه است.

ب) ساده نویسی در نثر رواج دارد. واژه های مربوط به فرهنگ ایثار، جنگ، شهادت، مبارزه و مقاومت به نثر راه پیدا می کند. (مانند شعر)

۴ با توجه به شعر زیر به پرسش ها پاسخ دهید.

پیش از تو آب معنی دریا شدن نداشت	شب مانده بود و جرئت فردا شدن نداشت
بسیار بود رود در آن برزخ کبود	اما دریغ، زهره دریا شدن نداشت
در آن کویر سوخته، آن خاک بی بهار	حتی علف اجازه زیبا شدن نداشت
گم بود در عمیق زمین شانه بهار	بی تو ولی زمینه پیداشدن نداشت
دل ها اگرچه صاف، ولی از هراس سنگ	آینه بود و میل تماشا شدن نداشت
چون عقده ای به بغض فرو بود حرف عشق	این عقده تا همیشه سرِ واشدن نداشت

سلمان هراتی

الف) ویژگی های زبانی، ادبی و فکری شعر را بنویسید. (از هر یک دو مورد)

قلمروی زبانی: از ویژگی های زبانی شعر دوره انقلاب در این شعر می توان به ترکیب سازی های شاعر اشاره کرد: معنی دریا شدن، جرأت فردا شدن، برزخ کبود، اجازه زیبا شدن، خاک بی بهار، عمیق زمین و ... این ویژگی نتیجه روی آوردن شعرا به مفاهیم انتزاعی، معنوی، عرفانی و ارزشی ست. بیشتر واژگان به کار رفته در این شعر فارسی است. از جمله واژگان عربی در آن می توان به معنی، جرأت، اجازه، عمیق و میل اشاره کرد. شاعر کمتر تمایل به بهره گیری از واژگان مرکب یا جملات طولانی دارد که این نکته سادگی و شفافیت بیان او را نشان میدهد. در شعر، برخی واژگان وندی نیز وجود دارد؛ از جمله سوخته، بی بهار و زمینه.

قلمروی ادبی: شاعر با جان دار پنداری در عناصر طبیعی (که از ویژگی های بارز شعر سلمان هراتی و ناشی از عرفان طبیعت گرایانه اوست)، تصویرسازی کرده است. استعاره مکنیه در واژگان شب (که جرأت ندارد و فردا نمی شود)، علف (که اجازه زیبا شدن ندارد)، بهار (که شانه دارد و در عمیق زمین گم است)؛ استعاره مصرحه در واژه رود (گروه های مختلف مردم)، دریا شدن (کنایه از اتحاد مردم) و برزخ کبود استعاره مصرحه از دوران ستم شاهی، برخی از بارزترین تصاویر به کار رفته در این شعرند.

قلمروی فکری: شعر اشاره به ستم و خفقانی می کند که جامعه پیش از انقلاب اسلامی را فرا گرفته بود و به مردم فرصت ابراز وجود و عقیده نمیداد. شعر به دلیل ارزشی بودن، سرشار از مفاهیمی انتزاعی، از جمله ترس، استبداد، ستم و میل به شکوفایی ست. همچنین، طرح اسوه های انقلابی چون امام خمینی را در زبانی نمادین می توان در این شعر دید.

ب) بیت اول را تقطیع هجایی کنید و پس از تعیین وزن آن، یک اختیار شاعری زبانی و یک اختیار وزنی به کار رفته را مشخص کنید.

پایه های آوایی	پی شز (۱) ت آ	ب م نی (۳) ی	در یا ش دن	ن داشت (۲)
	شب مان د بو	د ج ر ا ت	فردا ش دن	ن داشت (۲)
وزن	مستفعلن	مفاعل	مستفعلن	فعل
نشانه های هجایی	- U -	- U - U	- U - -	- U

۱. اختیار زبانی حذف همزه در هجای دوم مصراع اول

۲. اختیار وزنی تبدیل یک هجای کشیده به یک هجای بلند در هجاهای پایانی هر دو مصراع

۳. اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای هفتم مصراع اول

* پایه های آوایی شعر به صورت «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» نیز قابل جداسازی است.

۵ متن زیر را از نظر قلمرو ادبی تحلیل کنید.

این تنگ عیشی برای او (مولوی) نوعی ریاضت نفسانی بود؛ ناشی از خست و خشک دستی نبود. از زندگی فقط به قدر ضرورت تمتع می برد. بیش از قدر ضرورت را موجب دور افتادن از خط سیر روحانی خویش می یافت.

عبدالحسین زرین کوب

این نثر از نمونه های شرح حال نویسی ادبیات معاصر است؛ می توان آن را دارای نوعی سبک فردی، که از ویژگی های رایج نثر معاصر است، یعنی نام نویسنده اش (زرین کوب) نامید. جملات آن کوتاه، صریح، توصیفی و عینی است. (به توصیف ساده زیستی مولانا پرداخته است) لحنی صمیمی، اما جدی دارد. زبان آن فاخر و از عبارات عامیانه دور است، اما مصنوع یا فتنی نیست. زیرا سجع پردازی و تمایل به بهره گیری از واژگان دشوار و هماهنگ، عبارات عربی و ... در آن دیده نمی شود.